En plats i solen

Lilla Hölö utanför Stockholm har sett ett fascinerande stycke svensk samhällshistoria passera. Från Kreugerkraschen via spirande 1960-talsoptimism och in i 2000-talets moderna villadrömliv.

Text KJELL HÄGLUND Foto ERIK LEFVANDER Koordinator SARA SJÖGREN/WHYTE & LILJA

Berget sprängdes bort för att röja plats för det nya bostadshuset i ena hörnet av tomten. Man var noga med att spara träd runtom, som en hög martall utanför sovrumsfönstret. Svenskt Tenn-gungstol, 1950-tal, Modernity.

»Poolen byggde jag med ett gäng bakfulla fiskare från Möja! De kom direkt från ett 50-årskalas. Byggstart klockan 6, färdigt klockan 23.«

Vy från övre trädäcket mot poolen och det lilla »poolhuset« med dusch och bastu, båda byggda i slutet av 1960-talet. Solstolarna är ett auktionsfynd.

Höj- och sänkbart soffbord i jakaranda, Wigerdals Värld. Fåtöljer i sadelgjord formgivna av Pavel Vanek, 1940-tal, Domino Antik. Fruktfat i teak av Henning Koppel för Georg Jensen, 1950-tal, Jacksons. Taklampa i metall från tyska Stoff, 1960-tal, Modernity.

Så här års går trafiken tät från Stockholm mot Värmdö. Först flytande på flerfilig motorväg genom Nacka men snart stånkande och avstannande på en allt äldre och slingrigare landsortsväg, på kustkanten av en skärgårdsidyll som spirar och knakar av överbefolkning på strandtomter, badplatser och marinor.

Trots att jag ofta tagit den här vägen, ända ut till den stora marinan vid Stavsnäs, hade jag ingen aning om att man kunde göra en avstickare rakt ut mot vattnet strax innan hamnen – för att ett par minuter senare, bara nån kilometer från platsen där jag brukat stå och skrubba snäckskal från båtskrov, vara på en avlång ö med fascinerande osvensk arkitektur.

Här, på Hölö, bor Klas och Astrid Holm märkvärdigt avskärmade från det båtgalna sommarstöket som annars är synonymt med Stavsnäs. Och att köra över den knappt märkbara bron är som att ta sig genom en portal till en annan värld. För när Klas visar mig upp på trädäcket som löper runt huset och börjar dirigera min blick med handen uppenbarar sig inte bara en skogbeväxt ö med en samling outgrundligt stiliserade gamla hus, utan ett massivt stycke oskriven 1900-talshistoria.

»Allt det här exploaterades av Kreuger & Toll under andra hälften av trettiotalet«, berättar han, och pekar lite senare ut hur Hölö är ena änden av en vidsträckt sandås, som på ett sjökort går att följa ut i vattnet och ända bort till Sandhamn. Inte undra på att 1920-talets revolutionerande betongjätte hade intressen här ute.

Ut mot vattnet ligger industrins gamla sandtag kvar och spökar, och inåt ön, här i skogen och bland krångliga bergknallar,

Klas och Astrid Holm med settern Nilla och ett litet barn på väg!

»När de skulle montera badrumsgrejerna upptäckte de att det inte fanns nåt att montera i. Jag hade ritat in en skjutdörr i väggen bakom...«

Matbord och stolar auktionsfyndade på Lauritz.com samt omlackerade. Randiga glas och karaff från Bacchus Antik. Sideboard i svart och krom, 1930-tal, Domino Antik. Längst ner i hörnet en klassisk liggstol från Bröderna Anderssons.

Vit köksstomme och luckor från HTH, de mahognybruna delarna är platsbyggda. Fåtölj i flätad sadelgjord, Domino Antik. Kakfat, Asplund. Gryta, Wigerdals Värld. Stig Lindbergs *Zebra*-koppar, Bacchus Antik.

återfinns ett antal sommarhus som Kreuger & Toll byggde åt företagets övre skikt. Ingen verkar i dag kunna erinra sig den arkitektoniska bakgrunden, men de låga husen är spännande, i en sorts mild Le Corbusier-modernism. Och nere på Klas och Astrids tomt står ett av dem, med funkismatchad swimmingpool, en gång byggt åt revisorn »Vasken« Eriksson, mannen som utredde Kreugerkraschen. 1967, vid 80 års ålder, sålde han det till en ung man – som, får jag veta, var den som byggde poolen. »Med hjälp av ett gäng bakfulla fiskare från Möja!«

Pelle Fylking, som han heter, är alltjämt mycket road av minnena från Hölö. »De kom direkt från ett femtioårskalas. Byggstart klockan 06.00, färdigt klockan 23!«

Knallebo, som »Vasken« hade döpt stället till, var hårt nedgånget. »Fysiskt arbete var inte ›Vaskens‹ starka sida«, konstaterar Pelle Fylking, som för 40 år sedan också raskt röjde upp tomten och snart kunde räkna till »94 borttagna tallar och granar med stubbar och rötter«.

»På den tiden kom solen bara in på en strimma uppe vid berget, i övrigt var tomten kolsvart.«

Paret Fylking var den första andragenerationen i tomtägarföreningen. »Det äldre gardet betraktade oss ungdomar som skövlare av skog och mark när vi planerade om tomten. Men efter att vår tomt inspekterats ett antal gånger av styrelsen kunde vi höra en ökande, och till slut febril, aktivitet av motorsågar på angränsande tomter. Solen hade upptäckts!«

Tre decennier senare var turen kommen till den bistra bergsknallen – och det unga, nya ägarparet heter Klas och Astrid Holm. De hade egentligen köpt Knallebo som sommarställe.

Vy genom hallen. Kuddar och pläd, Room. Golvlampa *Tokyo*, Plan Ett.

Tre generationer på Knallebo. Till höger det ursprungliga sommarhuset från 1930-talet, poolen byggdes av nästa ägare 1967, och till vänster familjen Holms nybyggda bostadshus.

»Klas blir helt uppslukad av bygget. Jag hör inte ens att han kommit hem från jobbet förrän sågen dras i gång där nere...«

Snart dags för en mer barnsäker lösning på räcket runt det övre trädäcket...

»Men efterhand insåg vi ju att vi bara fortsatte att pendla hit ut allt längre in på senhöstarna, i stället för att återinstallera oss i stan. Så vi bestämde oss för att bygga ett större bostadshus på tomten och flytta hit för gott. Jag hade en vision av ett souterränghus som skulle utgå från berget, men hade aldrig kunnat drömma om att vi skulle behöva spränga bort så mycket…«

Efter 15 lass bortfraktad sprängsten hade bergröjningen svarat för en betydande del av husbygget, vilket i sig köptes, efter Klas egen ritning, som ett färdigt paket med byggmaterial och projektansvar av Willa Nordic för 1,5 miljoner kronor.

»Sen tillkom hantverkarkostnaderna och… lite annat«, säger Klas, och syftar inte bara på att tomten ett tag förvandlades till vändplan för tung lastbilstrafik utan också på det faktum att han svarade för några riktiga nybörjarmisstag under byggprocessens gång. »Jag är art director på en reklambyrå, inte arkitekt«, säger han med ett leende. »Jag höll på i dagar och nätter och månader med att bygga min lilla modell, men lyckades ändå göra en del pinsamma missar. Som när de kom hit och skulle montera badrumskranar, kommod och toalettstol som jag beställt till badrummet, och upptäckte att det inte fanns något att montera i. Jag hade ritat in en skjutdörr i rummet bredvid som gled in i väggen bakom badrummet.«

Självkritiken är klädsam. Egentligen är det ju bara omättlig stolthet han och Astrid känner. Alla dessa månader av sökande och prövande, där Klas utnyttjade sina formgivarredskap från jobbet i Illustrator-ritningar och modellbyggande; alla helger och nätter av speedad brainstorming med Astrid; sedan en utdragen förhandling med kommunen om bygglovet, som

Sovrum på bortsprängd berggrund, men med de gamla träden bevarade utanför. Kashmirpläd och överkast, Room. Kudde, Urban Outfitters. Golvfläkt tillverkad av italienska Martelli på 1950-talet, Jacksons.

Badrum i centrum av planlösningen, med ingång från två håll och vägg-i-vägg med ett stort garderobsutrymme. Handfatet är specialbyggt, i corian. Arne Jacobsen-blandare från Vola. Handdukar, Ikea. Snäckskalen hittades hos Oscar & Clothilde.

Boendet är i ett plan (»en stor trea«) en våning upp. Souterrängplanet rymmer förvaring och värmesystem, och är förberett för expansion.

»Efterhand insåg vi att vi bara fortsatte långpendla allt längre in på senhösten. Så vi lämnade stan och flyttade hit för gott.«

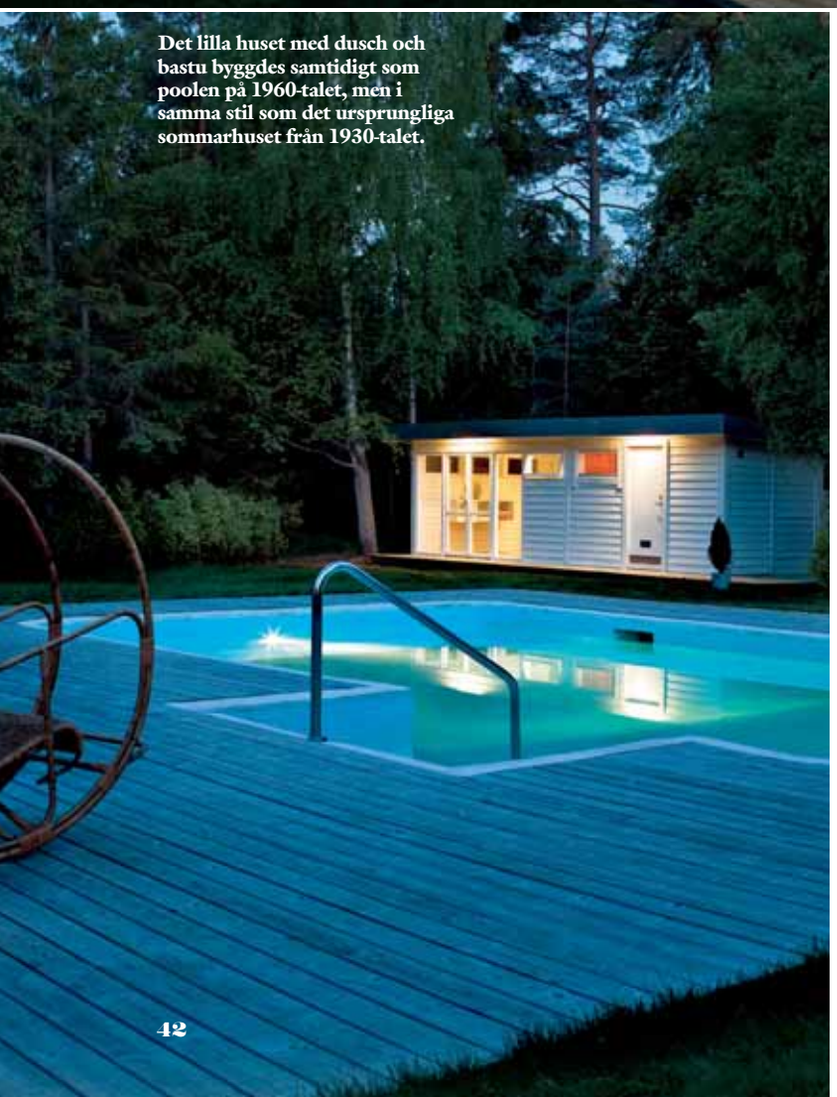

Det lilla huset med dusch och bastu byggdes samtidigt som poolen på 1960-talet, men i samma stil som det ursprungliga sommarhuset från 1930-talet.

slutade med att Klas skrev ett personligt brev till var och en av ledamöterna i byggnadsnämnden, bara för att en vecka senare få veta att alla ledamöter bytts ut efter omval; efter åter månader av malande lastbilar, och, slutligen, en krävande byggprocess där byggfirman till slut överlät vissa finsnickerier på Klas själv för att hans krav var så specifika. »Samtidigt är jag full av beundran och tacksamhet för vilket yrkeskunnande byggfirman LMR svarade för, och även inredningsarkitekterna Whyte & Lilja, som man fick »på köpet« med Villa Nordic och som gjorde otroliga förbättringar av vår planlösning.«

När eftermiddagssolen fortfarande – tack vare Pelle Fylkings talltoppning trettio år tidigare – strålar över Knallebo, står Astrid Holm utanför entrén en våning upp och njuter av utsikten. En ny fas i livet. Första barnet är på väg. Och på gräsplanen ner mot uteförrådet står maken vid en bandsåg och måttar terrassplankor. »Det är väl den enda nackdelen med bygget. Klas blir helt uppslukad. Du vet hur man brukar höra när den andre kommer hem från jobbet? Man hör dörren öppnas, och ett ›hej‹? Att Klas kommit hem från jobbet hör jag på att sågen dras i gång där nere…«

En märklig tanke bränner fast när jag åter passerar över bron och hittar tillbaka till Stavsnäsvägen mot stan.

Knallebo – var det en dröm? Kreugerkraschen, revisorn »Vasken«, spöklika sandtag, bakfulla Möjafiskare som bygger betongpool, och så dessa märkliga Le Corbusier-möter-Bruno Mathsson-sommarboenden från en svunnen modernism…

För Klas och Astrid Holm är det en dröm som förverkligats.